

Тақриз

Ба автореферати диссертатсияи Муминова Сафарбегим Баҳриевна, дар мавзӯи «Лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Ваҳон», барои дарёғти дараҷаи илмии номзади илмҳои филологӣ, аз рӯйи иҳтиносӣ 10.02.01.-Забони тоҷикӣ.

Даҳсолаҳои охир илми забоншиносии тоҷик рушд карда истода, муҳаққиқони забоншиноси тоҷик ба масъалаҳои муосири илми забоншиносӣ, аз ҷумла этнолингвистика, ономастика (номшиносӣ), сотсиолингвистика, лингвистикаи гендерӣ, забоншиносии муқоисавӣ, матниносӣ, калимасозӣ, диалектология (лаҳҷашиносӣ) ва гайра машгуланд.

Илми лаҳҷашиносии тоҷик, ки як баҳши илми шевашиносӣ маҳсуб меёбад, таърихи зиёда аз 150-сола дошта, то ба имрӯз дар қатори дигар баҳшҳои таҳқиқшавандай забон, зина ба зина инкишоф ёфта истодааст.

Бо вучуди рушд ва пешравиҳои ин соҳаи илм ҳанӯз масъалаҳои ҳалношудаи илмӣ дар ин самт хеле зиёданд. Ҷунки то ба имрӯз тамоми лаҳҷаҳои забони тоҷикӣ ва ҳатто лаҳҷаҳои забонҳои ҳурди гурӯҳҳои этникии шарқизеронии помириӣ (гурӯҳи забонҳои помириӣ) ва яғнобӣ ҳам ба пуррагӣ омӯхта нашудаанд.

Мавзӯи «Лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Ваҳон»-ро интихоб намуда, як диссертатсияи комилан илмиро таҳқиқу таълиф намудани С.Б.Муминова ҳам бесабаб нест. Ҷунки дар баробари дигар минтақаҳои омӯхтанашудаи ҷумхурӣ лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Ваҳон то кунун омӯхта нашуда буд. Бо вучуди таҳқиқотҳои олимони рус ва аврупойӣ, дар самти омӯзиши лаҳҷаҳои мардуми Бадаҳшон, ба мисли таҳқиқотҳои А.З.Розенфелд, И.И.Зарубин, Ю.И. Богорад, М.С.Андреев, С.И.Климчитецкий, Л.Р.Лоример ва дигарон то ба имрӯз доир ба вижагиҳои лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Ваҳон таҳқиқоти муқаммал ва бунёдӣ сурат нағирифтгааст.

Таҳқиқи лаҳҷаҳо яке аз масъалаҳои хеле муҳими илми забоншиносӣ дар даврони ҷаҳонишавии фарҳанги моддию маънавии

тамаддунҳо мебошад. Зарурати омӯзиш ва таҳқики лаҳҷаҳо дар суханронии Президенти Ҷумхурии Тоҷикистон, Пешвои муazzами имллат, муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон, баҳшида ба Рӯзи забон хеле равшан ва барҳақ таъкид гардидааст, ки: «Лаҳҷаҳо яке аз муҳимтарин манбаъҳои такмили забон буда, адибони гузашта ва муосири мо бо истифода аз захираҳои ин ганцинаи бебаҳо луготу истилоҳоти фаровонеро ба забони адабии меъёрии мо ворид кардаанд. Аз ин рӯ забоншиносон ва лаҳҷашиносон бояд ин сарвати бебаҳоро мавриди омӯзишу баррасии ҷиддӣ қарор диҳанд ва забони адабиро аз дурданаҳои он такмил диҳанд ва ғанӣ гардонанд». Ҳамин дастури Пешвои муazzами миллат водор соҳт, ки лугати ҳар як лаҳҷаи забони тоҷикӣ, аз ҷумла, лугати лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Ваҳон, ки яке аз нуқоти дурдасту қӯҳии марзи Тоҷикистон аст, дар алоҳидагӣ, ба таври системавӣ маврдиҳи таҳқики амиқ ва баррасӣ қарор гирад.

Муҳаққики ҷавон рисолати хешро дар таҳқики мавзӯи мавриди назар дарк карда, бо масъулияти том дар се марҳала, яъне аз соли 2016 то соли 2019 дар водии Ваҳон таҳқиқот бурда, дар ниҳояти кор аз ўҳдаи ин амали ҳайру мондагор баромада, як рисолаи комилан илмии хубу навро пешкаши аҳли илм намудааст.

Чуноне ки аз муҳтавои автореферати диссертатсияи муҳаққики ҷавон бармеояд, мавзӯи мавриди назар пурра ҳалли ҳудро ёфта, ба сифати як рисолаи мукаммали илмӣ ба анҷом расидааст ва дорон аҳамияти баланди назариявию амалӣ мебошад.

Таҳқиқоти мазкур паҳлӯҳои норавшани ташаккулёбӣ ва густаришу интишори забони тоҷикиро ба ҳайси забони миснҷӣ, дар иҳотаи лаҳҷаҳо ва забонҳои аққалиятҳои этникии шарқиэронии бехати помирий хеле равшан намудааст.

Навғонии илмии диссертатсияи мазкур, аз муҳтавои автореферати он дар он аст, ки лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабони водии Ваҳон ба сифати мавзӯи алоҳида бори нахуст ба таври системавӣ ва ба сурати таҳқики

монографий, бар нояи дастовардҳои забоншиносии муосир таҳлилу таҳқиқ ва баррасӣ шудааст. Ҳамчунин ин маводи лаҳҷавӣ бо забони адабӣ ва лаҳҷаҳои ҳамгурӯҳ мавриди муқоиса қарор гирифта, бори нахуст ҳудуди интишори қалимаҳои марбут ба ғӯишҳои тоҷикии дёҳоти водии Вахон ва таъсири омилҳои забонӣ ва фарозабонӣ (экстраграмматика) дар таҳаввули диалектологии он муайян карда мешавад.

Чуноне ки аз мӯҳтавои автореферат бармеояд, диссертатсияи мазкур аз муқаддима, се боб, хулоса, руйхатӣ ихтисораҳо ва феҳристи адабиёти илмию назариявии истифодашуда иборат аст.

Пас аз натиҷагириӣ, се номгӯи мақолаҳои илмии таҳқиқотии муаллиф, ки дар робита ба мавзӯи таҳқиқшуда, дар маҷаллаҳои таъйиднамудаи КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Вазорати маориф ва илми Федератсияи Руссия ва ду мақолаи илмии дигар, оид ба мавзӯи таҳқиқшуда дар нашрияҳо ва маҷаллаҳои илмии ҷумҳуриявӣ нашр шудаанд, оварда шудааст, хеле ҷолиб ва яке аз нишонаҳои муваффақияти муаллиф дар самти омӯзиши вижагиҳои лексикаи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон буда, аён мегардад, ки муаллифи диссертатсияи мазкур ҳамчун муҳаққиқи ҷӯянда ва соҳибандеша ба камол расидааст.

Дар баробари муваффақиятҳои кор, дар автореферати диссертатсияи унвонҷӯ баязе ғалатҳо ва камбудиҳои ҷузъи роҳ ёфтаанд, ки зикри онҳо ба фоидай кор ҳоҳад буд. Аз ҷумла:

1. Дар саҳифаҳои 3,4,5, баязе ғалатҳои услубӣ ва мантиқӣ роҳ ёфтаанд, ки онҳоро дар автореферат ишора намудем.
2. Ба сифати сарчашмаҳои назариявии таҳқиқот бештар ба таҳқиқотҳои олимон, дар самти шевай ҷанубии забони тоҷикӣ такъя шудааст, на ба сарчашмаҳои умумии диалектологии тоҷикӣ, аз ҷумла асарҳои А.Л.Хромов, М. Эшниёзов, Б. Бердиев, С. Носиров, Г. ва ғайра.

3. Дар саҳифаҳои 13,14 -и автореферат ғалатҳои имлой ва мантиқӣ дида мешавад, масалан чое омада: "тағиироти маънӣ", ки шакли дурусти он "тағиироти маънӣ" аст.

4. Аз мӯҳтавои муқаддимаи диссертатсия, ки дар автореферат оварда шудааст, маълум мегардад, ки дар муқаддимаи диссертатсия маълумоти муҳтасари таърихӣ дар бораи водии Вахон ва таҳқиқоти забоншиносии марбут ба лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон, оид ба таърихи таҳқиқи лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон маълумоти кофӣ нест ва хуб мешуд, ки оянда дар таълифи монографияи илмӣ ин нукта ба инобат гирифтӣ шавад.

Новобаста аз эродҳои ҷузъии боло диссертатсияи мазкур кори хеле хуби илмии комилан анҷомёфта буда, масъалаҳои марбут ба вижагиҳои лаҳҷаи тоҷикзабонони водии Вахон хеле илмӣ ва системавӣ ҳаллу фасли шудаанд. Даствардҳои илмии дар ин самт ба анҷомрасонидани муаллиф комилан илмии таҳқиқшуда буда, муҳаққиқи ҷавон ба ҳадафҳои дар назаргирифтӣ хеш расидааст.

Мазмуну мӯҳтавои автореферати Муминова Сафарбегим Баҳриевна баёнгари он аст, ки дар диссертатсияи мазкур мавзӯъ пурра ҳаллу фасли ҳудро ёфта, кори илмии мазкур диссертатсияи илмии анҷомёфта мебошад ва ҷавобгӯ ба талаботҳои илмии КОА-и назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аст ва муаллифи диссертатсияи илмӣ сазовор ба дарёфти дараҷаи илмии номзади илмҳои филология, аз рӯи ихтисоси 10.02.01.- Забони тоҷикӣ мебошад.

**Ходими қалони илмии Институти
забонҳо ва адабиёти ба номи Рӯдакии
АМИТ, номзади илмҳои филология**

Имзои Б.Б.Тураевро тасдиқ менамоям,

Нозири қалони кадрҳо:

Б.Б. Тураев

Нарзиқулова X.М.